

FINANCIAL FAIR PLAY 101

ASY 1905 Derneđi

OCAK 2021

Table of Contents

1.FFP NEDİR?	2
1.1 Kulüp Lisans Sistemi ve Yaptırımlar	4
2. ARTILAR/EKSİLER.....	6
3. TÜRKİYE'DE FFP.....	9
3.1 Türk Futbol Kulüpleri ve FFP	9
3.2 TFF.....	10
4. ARKA KAPILAR.....	13
5. NE OLACAK?.....	15
6. REFERANSLAR	16

Financial Fair Play uygulaması, 2008 küresel ekonomik krizin etkilerinin bütün dünyada iyiden iyiye hissedildiği 2009 yılının son aylarında UEFA tarafından resmen açıklandı. Bu uygulamanın amacı kazandığından fazlasını harcayan kulüplere çeşitli yaptırımlar uygulanarak Avrupa futbolunda mali disiplin sağlamaktı. UEFA'nın aldığı ilk karara göre; yaptırımlar 2011-2012 sezonu itibarıyla uygulanacaktı. Ancak kulüpler yeni şartlara hazırlanabilsin diye bu süreç 2012 yerine 2015 olarak değiştirildi. Bu FFP şartlarında yapılacak son değişiklik değildi. Geçen on yılı aşkın sürede FFP uygulamasının içeriği birçok defa değişikliğe uğradı. Henüz yeni sonlanmış ve mevcut davalara bakılırsa, bundan sonraki süreçte de bir hayli değişiklik yaşanacağını öngörmek mümkün. Bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde FFP uygulamasının kısa bir tarihçesi, mevcut haliyle artıları eksileri, Türkiye'deki uygulanma biçimi, beş yıllık süreçte Avrupa genelinde kurallardan kaçmak için denenmiş "arka kapılar", ve FFP'nin geleceği ile ilgili olası senaryoları anlatılacaktır.

1.FFP NEDİR?

2000li yılların sonuna geldiğimizde dünya büyük bir küresel ekonomik krizin pençesine girmişti. Artık büyük bir endüstri olan futbol endüstrisi de mali disiplinden uzak haliyle bu krizden nasibini aldı. Borçlarını döndüremeyen, savurganlık ilkesi ile hareket eden kulüpler sistemin sürdürülemez hale gelmesine sebep oldu. 2009 yılının sonuna gelindiğinde, Avrupa futbolunun patronu UEFA artık somut adımlar atarak olaya el koydu. 2000li yıllar sadece küresel krizi değil, önemli liglerdeki kulüpleri satın alıp sağladıkları nakit akışıyla yüksek harcamalar yaptıran milyarlarca doları de gündeme getirmişti. Milyarderlerin piyasaya girip, kulüplere sonu gelmeyen kaynaklar yaratmaları ve özellikle sükseli oyuncu transferleri yapmaları futbol endüstrisini derinden etkiledi. Bu hoyrat harcamalar hem bonservis ve maaş miktarlarını çok yüksek seviyelere çekip bir "bubble" yarattı hem de diğer kulüpleri rekabet edebilmeleri için kazandıklarından fazla harcamaya zorladı. Bu sebeptendir ki, 2009 Eylül'de prensip olarak FFP kararını alan UEFA'nın o dönemki başkanı Michel Platini, bu uygulamanın aslında kulüplerin talebiyle oluşturulduğunu söyledi (BBC, 2009). Haziran 2010'da ilk FFP regülasyonları resmen açıklandı ve takip eden yıllarda üç defa (2012, 2015 ve 2018) değiştirildi (Ahtiainen & Jarva,

2020). FFP uygulamasının ilk hedefi UEFA organizasyonlarına katılan kulüplerin mali disipline alınmalarıydı. Daha sonra yerel federasyonlarla “kulüp lisans sistemi” başlığı altında yapılan iş birlikleriyle bu uygulamaların kapsamı arttırıldı.

Peki nedir bu FFP kuralları? Bu kuralları kim koydu? Hangi organ kurallara uyup uyulmadığını kontrol eder? Yerel federasyonların rolü nedir?

FFP kuralları en basite indirgenmiş haliyle “kazandığın kadar harca” demektir; UEFA’nın tabiriyle “*break-even*”. Aslında FFP kuralları ilk olarak 2011’de az kapsamlı olarak uygulanmaya başlanmıştı (UEFA, 2015). “Kazandığın kadar harca” uygulaması ise 2013 yılında yürürlüğe girmiş olup, kulüplerin bu bağlamda ilk geniş finansal değerlendirmesi Mayıs 2014’te yapıldı. İlk raporların sonucunda uzlaşma anlaşması (*settlement agreement*) imzalanan takımlar arasında Türkiye’den Trabzonspor, Galatasaray ve Bursaspor yer aldı.

FFP’nin en güncel haline göre (2018 versiyonu), üçer senelik takip süresi sonunda kulüpler bu dönemde elde ettiği gelirlerden yalnızca 5 milyon € fazlasını harcayabiliyor. Ancak kulübün bu zararını karşılayacak sermaye kaynağı var ise (yatırımcı, nakit enjeksiyonu, fon kaynağı vs.) bu miktar 30 milyon €ya kadar çıkabiliyor. Bu noktada gelir/gider kalemlerinin ne olduğu önem kazanıyor. Gelir kalemlerine örnek olarak kulüplerin oyuncu satışı, bilet geliri, forma/ürün satışları ve finans araçlarından elde ettiği gelirler vb. verilebilir. Öte yandan giderlerle alakalı UEFA 2015’de önemli bazı düzenlemeler yaptı. Stadyum ve tesisleşme yatırımları, genç takımlarla alakalı harcamalar, kadın futbol takımı kurulumu ve geliştirilmesi için yapılan yatırımlar gider kalemleri olmaktan çıkarıldılar. “*Break-even*” (kazandığın kadar harca) kuralı dışında FFP’nin bir başka ilgi alanı da kulüplerin sponsorluk gelirleri, özellikle bu gelirler kulüp ile ilişkili kişiler vasıtasıyla geliyorsa. FFP regülatörleri, kulüplerin gelir-gider dengesini soruştururken **adil değer** (*fair value*) kavramını birçok alanda kullanıyor. Bağımsız denetçiler market verilerine bakarak ilgili işlemlere konu olan ücretleri gerçeğe uygun hale getiriyor. Bu *adil değer* kavramına en çok başvuru alan ise kulüp sahibi zengin iş adamların veya şirketlerin kulüplerine kendilerinin bağlantılı olduğu organizasyonlarla sağladığı sponsorluklar. Bu durumda UEFA yetkilileri FFP şartları uyarınca ilgili sponsorlukları inceleme ve gerekli düzenlemeleri yapma hakkına sahipler. Kulüple bağlantısı olan gerçek veya tüzel kişilerin kendi kaynakları üzerinden oluşturduğu herhangi bir sponsorluk anlaşmasında *adil değer* kavramına aykırı bir

durum var ise, UEFA kulüp tarafından bildirilen sponsorluk bedelini kendi hesaplattığı *adil değer* ile değiştirip gelir-gider hesabını bu değer üzerinden yapma yetkisine sahip.

1.1 Kulüp Lisans Sistemi ve Yaptırımlar

FFP uygulamalarının alt yapısını UEFA'nın 2003-2004 yılı itibariyle yürürlüğe koyduğu "Kulüp Lisans Sistemi" (*Club Licensing System*) oluşturuyor (UEFA, 2015). Bu sisteme göre, UEFA turnuvalarında oynamaya hak kazanan takımların belli başlı kriterleri yerine getirmesi gerekiyor. UEFA kulüp lisans manifestosuna göre bu kriterler; sporcu kriterleri (oyunculara kontrat zorunluluğu, sağlık kontrolleri, genç takım programları vs.), altyapı kriterleri (stadyum, tesis vs.), personel ve idari kriterler, hukuki kriterler ve finansal kriterlerdi. Ancak finansal kriterler herhangi bir *finansal disiplin* programı veya bütçe limiti koymuyordu; sadece evrensel finansal raporlama ve kulüplerin oyuncularına, çalışanlarına ve diğer takımlara günü geçmiş borçlarının olmamasını şart koşuyordu (UEFA, 2009). **Finansal Fair Play** ise bu lisans sisteminin *finansal kriterler başlığının altına* 2011 yılında resmen dahil oldu (UEFA, 2015). Bir diğer ifadeyle, aslında FFP kuralları UEFA'nın mevcut lisanslama programına bir eklenti oldu. Ama çok hayati bir eklenti...

UEFA lisanslama sistemini UEFA üyesi yerel federasyonlar aracılığıyla yapıyor. UEFA turnuvalarında boy göstermeye hak kazanmış her kulüp bağlı olduğu federasyona lisans başvurusu yapıyor. Yerel federasyon UEFA standartlarını baz alarak oluşturduğu ulusal lisans yönetmeliğine göre başvuran kulüpler için lisans kararlarını verip, daha sonra UEFA'nın onayına sunuyor. Bu yerel lisans yönetmelikleri ülkeler arası farklılık gösterebiliyor. Ülke federasyonları genel itibariyle UEFA'nın FFP kurallarına riayet etseler de özellikle kulüplerin zarar etme limitleri farklılık gösterebiliyor. Örnek vermek gerekirse, İngiltere Premier Ligi kulüpleri üç sezon boyunca (2013-14, 2014-15, 2015-16), FFP kuralları aksine, totalde 105 milyon pound zararı geçmedikleri takdirde yerel federasyonundan lisans alabiliyorlardı (BBC, 2019). Ülkemizdeki lisans sistemine ilerideki bölümlerde değinilecektir.

Yukarıda da belirtildiği gibi ulusal federasyonların verdiği lisans kararları daha sonra UEFA'nın onayına sunuluyor. Peki UEFA içerisinde hangi organ nasıl bir süreç sonucunda karar veriyor?

2012 yılında UEFA, **Finansal Kulüp Kontrol Paneli** (*Club Financial Control Panel*) adlı organında reform yaparak, yeni yürürlüğe konmuş FFP kurallarını ve kulüp lisans sistemini uygulaması için yeni bir birim kurdu (UEFA, 2012). Bu birimin adı **UEFA Finansal Kontrol Kurulu** (**Club Financial Control Body**) oldu. Bu kurul FFP konusunda tam yetki sahibi. Kulüplerle anlaşmalar yapmak, cezalar vermek, lisans kriterlerini ve FFP kurallarını yenilemek/değiştirmek bu kurulun yetkilerinin başında geliyor. **CFCB** hem kulüpleri hem de kulüplere lisans hakkı veren yerel federasyonları denetleyen bir yapı olarak kendi içinde ise ikiye ayrılıyor: İnceleme Komisyonu (*Investigatory Chamber*) ve Yargı Komisyonu (*Adjudicatory Chamber*). Kulüplerle ilgili bilgi toplama, soruşturma yürütme ve kulüpleri mali disipline sokma amacıyla anlaşmalar imzalama yetkileri İnceleme Komisyonuna ait. Genel itibariyle anlaşma önerilmeden ceza verme aşamasına geçilmiyor.

Kulüplerle imzalanan anlaşmalar ihlal edildiğinde ise devreye Yargı Komisyonu giriyor. Bu komisyon gerekli dokümanları inceleyip kulüplere ihlalleri derecesinde çeşitli cezalar veriyor. Bu komisyonun kararları nihai ve sadece CAS nezdinde itiraz edilebiliyor.

Peki bu komisyon hangi cezaları verebiliyor? En hafiften en ağır cezaya göre sıralandığında liste şöyle oluyor (UEFA, 2019):

- Uyarı
- Kınama
- Para cezası
- Puan silme
- UEFA gelirlerine el koyma
- UEFA oyuncu listesine yeni oyuncu ekleme kısıtlaması
- UEFA organizasyonu için bildirilen kadroda oyuncu sayısı sınırlaması
- UEFA organizasyonu için bildirilen oyuncu kadrosuyla alakalı maaş kısıtlaması
- Devam eden veya gelecek UEFA organizasyonlarından men
- Kazanılmış bir ödül veya kupaya el koyma

Son olarak, CFCB'nin ilgili komisyonları değerlendirme süresince oluşabilecek "mücbir sebepler" ve ülkeler özelindeki beklenmedik gelişmelere göre bazı istisnai kararlar verme yetkisine de sahip.

2. ARTILAR/EKSİLER

FFP hayatımıza gireli neredeyse on sene oldu. Bu sistemin muhasebesini yapmak için yeterli bilgi, belge ve araştırma artık ulaşılabilir. Dolayısıyla futbol piyasasını baştan aşağı değiştiren FFP uygulamasını belli derecede analiz edebiliriz.

Sistemin artılarından söz edilecek olursa, ilk söylenmesi gereken şey futbol endüstrisinde finansal disiplinin sağlanması konusunda gelinen nokta olmalıdır. UEFA kendi web sitesinde konuyla ilgili çeşitli bilgiler ve veriler paylaşmış durumda. UEFA'ya göre, FFP uygulanmaya başladığından beri Avrupa kulüplerinin bilançolarında ciddi iyileşmeler görüldü (UEFA, 2019). Ayrıca ortalama net borç-hasilat oranı %65'ten %35'e indi. Yayımlanan verilere göre bugüne kadar **CFCB İnceleme Komisyonu** tarafından izlemeye takılan kulüplerle imzalanan yirmi sekiz anlaşma, ilgili kulüpleri "*kazandıgın kadar harca (break-even)*" seviyesine getirip somut bir finansal disiplin sağladı. Bunun yanında, UEFA kulüplerin ödemelerini eskiye oranla daha fazla zamanında yapmaları ve yeni yatırımlara alan açan regüle edilen endüstri niteliğini de FFP kurallarının bir kazanımı olarak görüyor.

Bu konuyla ilgili ufuk açıcı bilimsel araştırmalar da dile getirilmelidir. Bu bilimsel araştırmaların en önemli sonuçlarından biri, elde ettikleri sonuçların ülkeler arası farklılık göstermesidir. Ahtiainen ve Jarva (2020) yaptıkları çalışmada, "FFP kuralları kulüplerin karlılıklarını arttırmış mıdır?" sorusuna yanıt olarak ilginç veriler bulmuşlar. 2008-2016 yılları arasında Avrupa'nın en büyük beş ligindeki kulüplerin karlılıkları basit istatistik ile ekonometri bilimiyle incelendiğinde, küçük de olsa FFP'nin uygulanması ve Avrupa kulüplerinin finansal performansı arasında pozitif ilişki bulunmuş. Ancak biraz daha detaylı incelemede, FFP'nin ekonomik performans ile pozitif ilişkisinin sadece İspanya ve daha az olmak kaydıyla İngiltere ve Almanya'da istatistiksel anlamlılık teşkil ettiği görülmüş. Tabi ki bu çalışmanın 55 UEFA üyesi ülke için yol gösterici olduğunu düşünmek fazla iyimserlik olur; takip eden yıllarda daha geniş çaplı analizler yapılacaktır.

Bir başka çalışmada, Dimitropoulos ve Scafarto (2019), 165 İtalyan kulübün 2007-2017 arasındaki maaş giderleri, sportif sonuçları ve finansal performansları üzerinden bir görgül ilişki kurarak; FFP'nin İtalyan kulüplerini yatırım odaklı (maaş harcamaları) görünümünden, verimli işleyen iş modeli görünümüne yönelttiğini bulmuşlar. Fakat bu çalışmanın aksine, Gallagher ve Quinn (2019) tarafından İngiliz kulüpleri için yapılan benzer çalışmada farklı sonuçlar elde edilmiş. Bu çalışmada diğerinin aksine, veriler 2003-2004 sezonundan itibaren toplanmış. Sonuç olarak, yazarlar FFP'nin kulüplerin gelir-giderleri için uyguladığı “*break-even*” şartının İngiliz kulüpleri için sportif ve finansal verimsizliğe yol açtığını savunmuş.

FFP'nin olumsuz etkileri ise olumlu etkilerine göre daha fazla çeşitlilik arz ediyor. FFP kurallarına yönelik en yoğun eleştiri, rekabet ortamının bu kurallarla hiyerarşi sahibi köklü kulüpler lehine daha da bozulacağı. FFP'nin ilk yıllarında yapılan araştırmalar, örnek olarak Franck (2014), rekabetin bu sistemle daha da adil olacağını iddia ederken, geçen yıllar içerisinde veriler aksine işaret etmiş görünüyor. Sürecin en başından beri en çok dile getirilen; Real Madrid, Barcelona, Juventus gibi tarihsel güce dayalı kulüpler bu sistem içerisinde o güçlerine dayanarak yüksek harcamalarına devam edip *makası açarken*, PSG, Man City gibi milyonerlerin eline bakan kulüplerin eski hareket alanını bulamayıp rekabette geri kalabilmeleriydi (Bailey, 2013). Ayrıca bu sistem ile yeni *çılığın* yatırımcıların başka takımları alıp bu takımlar ayarına çıkarması da pek mümkün gözüküyordu. 2013 yılında Bleacher Report'ta yayınlanan yazısında Ryan Bailey, bu rekabet dengesizliğinin yol açabileceği sorunlar arasında tarihsel güce dayalı kulüplerin öncülük ettiği küçük bir *elit kulüp* grubunun “Avrupa Süper Ligi” kurmak istemesinin kaçınılmaz olduğunu yazmış. 2020 yılına geldik ve başta Juventus kulübü olmak üzere gücünü tarihinden alan elit Avrupa kulüpleri, UEFA'nın gözbebeği Şampiyonlar Ligi'ni bypass edecek bir turnuva olarak “Avrupa Süper Ligi” kurulmasına yönelik çalışmalarını kamuoyu ile paylaştı.

Tam da bu dönemde, Reuters'de Haziran 2020'de yayınlanan bir makalede bu konu ele alınmış. Temelde kulüplerin borçlanmasının durdurulması için ortaya çıkan FFP sisteminin, aslında “*kapalı elit kulüpler* ve onlar dışındaki *tarihsel gücü sınırlı olan kulüpler*” (Evans, 2020) şeklinde bir gruplaşmaya yol açmış olabileceği görüşü savunulmuş.

Bu konuyla ilgili Birkhauser et. al (2017) bilimsel bir çalışma yapmış. Eldeki verilere göre araştırmacıların buldukları 2014 yılında E. Franck'in bulduklarından bir hayli farklı. Beş Avrupa ülkesinden (İngiltere, Fransa, Almanya, İspanya ve İtalya) 305 futbol kulübünün, 2004-2005 sezonundan 2014-2015 sezonuna kadar çeşitli verilerinden regresyon üreten yazarlar üç tane kritik sonuca ulaşmış: **Birincisi**; söz konusu kulüplerin ilgili süreçte kendi liglerinde topladıkları puanlara bakıldığında, FFP'nin rekabet dengesizliğini arttırdığı göze çarpmış. **İkinci olarak**; bir ligde kulüplere yatırım yapan kişi sayısı arttıkça o ligin rekabet açısından daha dengeli gözüküğü sonucuna varılmış. Genel piyasa teorisinde de olduğu gibi, yeni yatırımcı normal şartlarda rekabeti artırır. Ancak FFP yapısı itibariyle yeni yatırımcılara bariyerler koyan bir uygulama. **Üçüncü ve son olarak**; bu sistemle beraber, önceki sezondaki sportif başarı ile yeni sezondaki transfer bütçesi arasında pozitif korelasyon bulunmuş. Bu korelasyon FFP'nin ilgili liglerdeki mevcut hiyerarşiyi donduran, rekabeti baltalayan tarafına dikkat çeken bir istatistik.

Elbette FFP ile ilgili söylenecek tek olumsuz taraf rekabet dengesizliği değil. Bir başka önemli konu, Avrupa futbolunun legal zeminde bir savaş alanına dönmüş olması. PSG ve Man.City gibi yatırımcıya dayalı kulüpler, son yıllarda FFP kurallarının etrafından dolanmak için çeşitli yöntemler geliştirdiler. Bu yöntemleri daha sonraki bölümlerde inceleyeceğiz. Avrupa futbolunda söz sahibi bazı kulüpler, hukuk zemininde UEFA'yı küçük düşürecek ve FFP'nin meşruiyetini sorgulatacak zaferler aldılar. Avrupa futbolunun gündemi saha içinden çıkıp mahkeme salonlarına taşındı.

FFP ile ilgili bir başka olumsuz nokta ise futbol seyircisinin cebinden çıkan para. FFP şartları yüzünden gelirlerini arttırmak zorunda olan kulüpler, önemli bir kalem olan seyirci gelirlerini de es geçmediler. 2014-2015 sezonu öncesinde Independent'in yaptığı araştırmada, Premier Lig kulüplerinin en düşük sezonluk biletleri ortalama %6,5 artarken; en pahalı sezonluk biletlerin ise ortalama %7 arttığı bilgisi yer almakta (Miller, 2014). Öte yandan özellikle Avrupa'nın beş büyük ligi ve UEFA organizasyonları için yapılan yayın ihaleleri de çığırından çıktı. FFP öncesindeki son yayın ihalesinde (2010), Premier Lig'in yerel hakları için katılımcılar 1,7 milyar pound ödemişti. Önce 2013 yılında bu miktar 3 milyar pound oldu, sonra 2016 yılında yapılan ihalede 5 milyar pounda ulaştı (BBC, 2015). Son yapılan ihalede ise (2019), 5 milyar pound seviyesi korundu (BBC, 2018). Televizyon haklarındaki bu astronomik artış tahmin edileceği üzere izleyiciye yansıdı.

Artık insanlar evlerinde maç izlemek için, FFP öncesiyle kıyaslanamayacak seviyede ücretler ödüyor.

3. TÜRKİYE'DE FFP

FFP uygulaması neredeyse on senedir Avrupa futbolunun bir parçası. Geçen süre içerisinde Türk futbolu da FFP uygulamasının odak noktasındaki ülkelerden biri oldu. UEFA'nın kulüplerle ilk uzlaşma anlaşmalarını imzaladığı 2014 yazından itibaren, Türk kulüpleri birçok defa takip altına girdi, UEFA ile kulüplerimiz arasında finansal disipline yönelik anlaşmalar imzalandı ve anlaşmalara uyulmadığı vakalarda ise yaptırımlar uygulandı. Öte yandan, bu süreçte TFF de çeşitli roller aldı, uygulamalarda bulundu.

3.1 Türk Futbol Kulüpleri ve FFP

CFCB'nin ilk kararlarını kamuoyu ile paylaştığı günden bugüne bakıldığında, Türk kulüplerinin finansal sorunları aradan geçen yaklaşık yedi sene içerisinde birçok kez gündeme geldiği görülüyor. Vakaların büyük çoğunluğunda, FFP kurallarına aykırı finansal pozisyon sahibi Türk kulüpleri önce takip altına giriyor, sonra **CFCB** ile belirli finansal yükümlülükleri belli süre içerisinde yerine getireceklerine dair anlaşmalar imzalıyor ve bu anlaşmalara uyamayıp çeşitli cezalara maruz kalıyor. Bu cezalardan en ağırı ise önceki bölümlerde belirtildiği gibi UEFA organizasyonlarından men cezası...

Aslında Türk kulüplerine finansal gerekçelerle ilk men cezaları 2012 yılında verildi. O tarihte FFP'nin güncel "*break-even*" şartı yürürlükte değildi. UEFA bünyesinde ise **CFCB** henüz kurulmamıştı. Kulüp lisans program kapsamında o dönem uygulanan basit çaplı finansal kriterlerden "futbol kulüplerine ve çalışanlara/vergi dairelerine vadesi geçmiş borcu olmama" şartını yerine getiremeyen Beşiktaş, Bursaspor ve Gaziantepspor hak kazandıkları takdirde Avrupa kupalarından 2012 sonrasında bir yıl men cezası aldılar (Ajansspor, 2019). Bursaspor'un cezası CAS tarafından ertelenirken, diğer iki kulübümüz cezalarını çektiler. Takip eden yıllarda, **CFCB** kurulunun göreve başlamasıyla, Türk kulüplerine yönelik men cezaları devam etti. Önce

cezası ertelenen Bursaspor, 2014 Aralık ayında vadesi geçmiş borçlarında iyileşme yapmadığı için ertelenen bir yıllık cezasına ek olarak bir yıl, toplamda iki yıl men cezası aldı. Daha sonra bu ceza Bursaspor'un verilen sürede bazı ödemeleri yapmasıyla bir yıla indi. Mart 2016'da ise Galatasaray, 2014 yılında CFCB ile imzalan mali disiplin anlaşmasına bağlı kalmadığı için bir yıl men cezası aldı. Galatasaray'ı takiben, "kazandığın kadar harca" kriterini yerine getiremeyen Kardemir Karabükspor da 2016 yılında bir yıllık men cezası aldı. 2016-2020 arasında, Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş men cezası alma sınırına yaklaşmışsa da bu süreçte Türkiye'de yaşanan darbe girişimi, terör olayları ve kur şoklarını göz önüne alan **CFCB**, Türk kulüplerine hoş görülü davranıp mevcut anlaşmaları yapılandırma ve men cezası dışında daha hafif cezalar verme yoluna gitti. 2020 yılında ise Trabzonspor, **CFCB** ile 2016 yılında yaptığı anlaşmayı ihlal ederek FFP kuralları gereği men cezası alan altıncı Türk takımı oldu. Güncel olarak, Medipol Başakşehir (2024'e kadar) ve Galatasaray (2022'ye kadar) halen FFP anlaşmaları gereği finansal disiplin sağlamaları amacıyla çeşitli kısıtlamalara tabi durumdadır. Başakşehir'in kısıtlamaları eğer kulüp belirtilen finansal şartları 2021/22 sezonu sonunda sağlarsa, Galatasaray'ın kısıtlamaları ise istenen şartlar 2020/21 sezonu sonunda sağlanırsa, kalan sürede devam etmeyecek.

3.2 TFF

UEFA üyesi bir federasyon olarak, TFF de kulüp lisans programının en başından beri bir parçası. Kulüp Lisans Sistemi, Türkiye'de 2004-2005 sezonundan itibaren TFF aracılığıyla uygulanmaktadır (TFF, 2020). Bu sisteme göre TFF, UEFA organizasyonlarına katılmaya hak kazanmış kulüplere gerekli lisansı daha önceki bölümlerde belirtilen kriterlere göre vermektedir. TFF'nin verdiği bilgiye göre, bu sistem senede bir kez UEFA tarafından denetlenmekte, buna ek olarak da kendi içinde de denetleme mekanizmasıyla çalışmaktadır.

Aslında TFF 2019 yılına kadar bu konuda çok belirleyici bir rol üstlenmiyordu. Daha çok UEFA'nın yerel şubesi şeklinde davranıp, kulüplere UEFA mevzuatına uygun şekilde lisans veriyordu. Geniş çaplı değerlendirmeler UEFA ve CFCB nezdinde yapılıp, TFF her iki tarafın (Türk kulüpleri ve UEFA) birbirine karşı temsilcileri gibi davranıyor ve köprü görevi görüyordu. Haziran 2019'da Nihat Özdemir federasyonu göreve başladığında işler değişti. TFF *Kulüp Lisans ve Finansal Fair*

Play Talimatına “harcama limitleri” adı altında yeni bir bölüm ekledi. Buna göre, TFF kendi bünyesindeki kulüplere ciddi cezai yaptırımları olan bir finansal disiplin modeli sundu.

Son dönemde tartışmaların odak noktası olan **harcama limitlerinin** hesaplama yöntemleri ise biraz çetrefilli. Bu sisteme göre TFF, bünyesinde bulunan kulüplerin *faaliyet gelirlerini faaliyet giderlerinden* çıkararak harcama limitlerini hesaplıyor.

Faaliyet gelirleri başlığı altında değerlendirilen gelirler:

- Gişe Gelirleri
- Sponsorluk ve Reklam Gelirleri
- Yayın Gelirleri
- Ticari Faaliyet Gelirleri

Faaliyet giderleri başlığı altında değerlendirilen giderler:

- Ürün Satış Maliyetleri
- Diğer Personel (Futbolcu ve Teknik Kadro Hariç Personel) Ücret Gideri
- Diğer Faaliyet Giderleri
- Finansman Giderleri

Adı geçen faaliyet gelir/giderleri hesaplanırken, son üç sezonun gerçekleşen değerleri enflasyon katsayısı uygulanarak ortalamaları alınması suretiyle hesaplanıyor (TFF, 2019). Görüldüğü üzere, harcama limiti hesaplanmasında oyuncu/teknik ekip maaş giderleri ve transfer harcamaları bulunmamaktadır.

Ortaya çıkan harcama limitlerinin kapsadığı harcama kalemleri ise;

- Profesyonel Futbolcu Giderleri
- A Takım Teknik Kadro Ücretleri
- Menajer Ücretleri

olarak kayda geçmiştir. Bu sistemin en önemli yaptırımı olarak, kulüplerin hesaplanan harcama limitlerinin aşımına sebep olan futbolcu sözleşmeleri tescil edilmez.

Harcama limitleri başlığı altında şu ana kadar transfer gelir/giderlerinin hiç sözü geçmedi. Çünkü TFF bu yeni mevzuatında transfer gelir/giderlerini biraz farklı konumlandırdı. TFF'nin kulüp lisans

uygulamasında kulüplerin transferde ödediği bedeller harcama limitleri hesaplamasına dahil edilmiyor. Harcama limitleri belirlendikten sonra, kulüplerin oyuncu satışından kazandıkları bonservis bedelleri, oyuncu alımında ödedikleri bonservis bedellerinden fazlaysa, bu miktar artı olarak harcama limitlerine ekleniyor. Tersi olduğunda da hesaplanmış harcama limitlerinden bir gider olarak çıkarılıyor. Bir başka deyişle, “**harcama limitleri** kulüplerin transferde aldığı ve sattığı oyuncular arasındaki farka göre belirleniyor” (Akşar, 2019).

Bir diğer sonradan etki eden unsur ise kulüplerin UEFA organizasyonlarına katılım hakkı kazanması durumunda elde edecekleri gelirler. Harcama limiti yukarıda belirtilen kriterlere göre belirlenen kulüpler UEFA organizasyonuna katılım hakkı kazandığı zaman, TFF ilgili kulüplerin harcama limitine UEFA müsabakalarında kazanılacak yaklaşık bedellerin 1/3'ini eklemekte. Eğer ilgili kulübün finansal kuruluşlara borcu bulunmuyorsa, UEFA gelirlerinin tümü harcama limitini arttırmak için kullanılabilir (TFF, 2019).

Aslında harcama limitleri hesaplanması sadece basit gelir/gider farkı hesaplamasından oluşmuyor. TFF bir de “**Net Borç/ Net Faaliyet Gelir Rasyosu**” adlı bir yöntemi kullanıyor. Bir kulübün net borcunun, net faaliyet gelirlerine bölünmesiyle bulunan oran doğrultusunda, toplam faaliyet gelirinin yüzde kaçının takım harcama limiti olduğu belirlenmekte (TFF, 2019). Kulüplerin bir sezon için belirlenen harcama limiti tutarı bu iki yöntemin (Basit Gelir/Gider ve Borç/Faaliyet Gelir Rasyosu) ortalaması alınarak belirleniyor.

Harcama limitlerini arttırmanın çeşitli yolları mevcut. Daha önce belirtilen UEFA gelirleri ve bonservis bedelinde artıda olmanın dışında üç yöntem daha kulüplerin belirlenen harcama limitlerini arttırabiliyor:

- Önceki sezonların ortalaması alınarak hesaplanan gelecekteki faaliyet geliriyle alakalı gerekli belgeleri ibraz ederek hedeflenen gelir artışının 1/3 oranı harcama limitine eklenebilir
- Sermaye arttırma
- İlgili sezondaki finansal yükümlülüklerin (faiz veya ana para ödemesi gibi) azaltılması

2019 yılında yürürlüğe konduğunda harcama limitleri için belirlenen sapma oranları 2019-2020 sezonu için %30, 2020-2021 sezonu için %15 idi. Takip eden sezonlarda kulüpler herhangi bir

sapma olmaksızın limitlerine uymakla mükelleflerdi. Ancak TFF, Aralık 2019'da aldığı kararla 2019-2020 için sapma oranını %40 olarak değiştirirken; 2020-2021 için daha önceden belirlenen %15 oranı uygulandı. Pandemi şartları hesaba katıldığında, TFF'nin yakın gelecekte "sıfır sapma" politikasını uygulayıp uygulamayacağı merak konusu...

4. ARKA KAPILAR

Her yeni mevzuat gibi FFP uygulaması da beraberinde çeşitli "arka kapılar" gündeme getirdi. UEFA'nın katı finansal kurallarına takılmadan harcamalarına devam etmek isteyen kulüpler aradan geçen on yıla yakın sürede farklı yollar izledi. Kimi kulüpler arkadan dolanmada başarılı olurken kimi kulüpler eninde sonunda radara takıldı.

FFP'nin arka kapıları deyince herhalde ilk bahsedilmesi gereken alt başlık **menajerlik ücretleridir**. Menajerlik ücretleri üzerinden yapılan dolambaçlar TFF ve UEFA nezdinde farklılık gösteriyor. UEFA tarafından uygulanan FFP kuralları uyarınca, giderler başlığı altında oyunculara verilen maaş ve imza paraları varken, menajere ödenen ücretler değerlendirmeye katılmıyor. Dolayısıyla FFP gelir/gider hesaplamalarında sıkıntı yaşayabilecek kulüpler, oyuncuların maaşlarının bir kısmını menajerlik komisyonlarına dahil edip brüt maaşı düşük gösterebiliyor. TFF tarafından uygulanan harcama limitlerinde ise menajer komisyonları limit hesaplamasına dahil olduğu için izlenen yöntem biraz farklı. Kulüpler, menajerlik sözleşmelerini danışmanlık veya scouting sözleşmesi adı altında yapıyor. Böylelikle menajer komisyonları bir harcama limiti kalemi olmaktan çıkarılıyor.

Türk ve Avrupa kulüplerinin başvurduğu başka bir yöntem ise oyuncu sözleşmelerine yapılan çeşitli esneklikler. Bu noktada iki ana esneklikten söz edilebilir: Birincisi **avans sistemi**; ikincisi **çift sözleşme**. **Avans sistemine** örnek vermek gerekirse; örneğin bir kulüp bir oyuncuyla yıllık 300 bin TL için iki yıllık anlaşılıyor. Ancak mevcut limiti bu oyuncuya yıllık sadece 100 bin TL verebilmesine müsaade ediyor. Bu durumda söz konusu kulüp oyuncusuyla şöyle bir anlaşma yapıyor: *"bu sene 100 bin TL yıllık ücret, seneye 500 bin TL yıllık ücret; ama gelecek seneki ücretinden 200 bin TL avans bu sene ödenecek"*. Bu işlemde ödenen avans miktarı ilgili kulübün

mevcut sene için hesaplanan harcama limitine dahil edilmiyor ve o kulüp teoride limitine bağlı kalmış oluyor. **Çift sözleşme** uygulamasında ise kulüpler oyuncularıyla birden fazla sözleşme imzalayabiliyor. Buradaki püf nokta ise, bu sözleşmelerin yürürlüğe konma tarihleri. Yine bir örnek üzerinden açıklamak gerekirse; *harcama limiti 500 bin TL olan bir kulüp, yıllık 1 milyon TL maaş karşılığı bir oyuncuyla anlaşıyor. Bu oyuncuyla her biri yıllık 500 bin TL maaş karşılığı olan iki tane mukavele imzalanıyor, ancak bunlardan bir tanesi tarih atılmadan ucu açık imzalanıyor.* Sezon başı bu oyuncuya 500 bin TL'lik maaş verir konumdaki kulüp, sezon ortası (mesela Ekim, Kasım ayları) ikinci 500 bin TL'lik sözleşmeyi "tadil sözleşmesi" adı altında bağlı olduğu federasyona gönderiyor. Sebep olarak da hiçbir şey bulamazsa oyuncunun performansından duyulan memnuniyeti gösteriyor. Bu ikinci 500 bin TL'lik maaş ise bir sonraki limit hesaplamasına dahil ediliyor ve ilgili kulüp zaman kazanmış oluyor. Yukarıda bahsedilen örneğe göre, ikinci sözleşmeyi Kasım ayında gönderen bir kulüp bu harcamayı dengeleyecek geliri yaratmak için Ocak ayına kadar zaman kazanabiliyor.

"FFP'nin arka kapıları" başlığı altında kendine yer bulmayı hak eden bir başka işlem ise oyuncularla yapılan **imaj hakkı** sözleşmeleri. Kulüpler, kendi içlerindeki bir şirket (mağazacılık, sportif A.Ş vb.) veya kulüp başkanının/sahibinin ilgili oldukları dışarıdan bir şirket vasıtasıyla oyuncuların maaşlarının bir kısmını imaj hakkı adı altında raporlayabiliyorlar. Örnek vermek gerekirse; *X bir oyuncuya kulübü maaş olarak 100 bin TL veriyor, ancak oyuncuyla yapılan anlaşma yıllık 1 milyon TL üzerinden. Geri kalan 900 bin TL, kulüp başkanının/sahibinin ortağı olduğu bir şirketten imaj hakkı veya reklam hakkı olarak ödeniyor.* Basına sızan dava kayıtlarında, Man. City kulübünün paravan şirketler kurup oyuncularına imaj hakkı adı altında kaynağı belli olmayan milyon dolarlar ödediği belirtilmişti (Ahmed, 2019).

Son olarak daha önceki kısımlarda değinildiği üzere, bir başka arka kapı yöntemi ise sponsorluk anlaşmaları. UEFA'nın FFP mevzuatı kulüplerin sponsorluk anlaşmaları için tek bir şart koyuyor: **adil değer**. Ancak bazı kulüpler, özellikle sahibi olan kulüpler, bir yöntemini bulup şişirilmiş sponsorluk sözleşmeleri düzenliyorlar. UEFA ve CFCB sponsorluk değerlerindeki şişirilmeyi tespit ettiğinde gerekli değerlemeyi adil değeri baz alarak yapma hakkına sahip olsa da bu tespiti yapmak her zaman kolay olmuyor. Yine sızan dava kayıtlarında; Man. City'nin aslında kulübün

sahibi Sheikh Mansour'un kişisel fonlamasını sponsorluk anlaşmalarında suni şişirmeler yaparak kulübün hesaplarına yansıttığı basına yansımıştı (Ahmed, 2019).

5. NE OLACAK?

UEFA yaklaşık on sene önce yürürlüğe koyduğu FFP uygulamasının ardından geçen yıllarda birçok zorlukla karşılaştı. Uygulamada çeşitli değişiklikler yapıldı, uzun ve sıkıcı dava süreçleri yaşandı, güven ve şevk kırıcı süreçlerden geçildi. 2020 yılına gelindiğinde artık FFP'nin mevcut haliyle devam edemeyeceği herkesin malumu oldu.

Son yıllarda UEFA'nın FFP ile alakalı canını sıkan iki ana madde oldu: *Birincisi*; birçok Avrupa kulübünün (özellikle güçlü kulüpler) bitmek tükenmek bilmeyen arka kapı sevdası. *İkincisi*; UEFA'nın kaybettiği yüksek profilli davalarla hukuk zemininde aldığı onur kırıcı darbeler. Özellikle Temmuz 2020'de Man.City'nin CAS'daki davayı kazanması sistemin devamı için ciddi bir tehdit oluşturdu. Daha önce Galatasaray'ın, PSG'nin ve A.C Milan'ın da çeşitli davalarda UEFA'ya karşı hukuksal zaferler almış olması zihinlerdeyken, UEFA'nın net dayanaklara dayandığına inandığı Man. City davasının sonucunun olumsuz olması malumun ilanı oldu. Zaten UEFA başkanı Alexander Ceferin Mart 2020'deki UEFA kongresinde yaptığı açıklamada sistemin büyük olasılıkla değişikliklere uğrayacağını söylemişti (Evans, 2020). Bu konuşmasında sistemin başarılarına dikkat çeken Ceferin, artık UEFA'nın "değişen dünyaya ayak uydurma zamanının geldiğini" dile getirmişti.

Peki ne gibi değişiklikler olabilir? Bunun cevabını vermeden önce Ceferin'in konuşmasının son bölümünü belirtmekte fayda var: "Uzmanlarımız konuyu (muhtemel FFP değişiklikleri) tartışıyor, ancak değişiklikler çok yakın zamanda olmayacak" (Evans, 2020). Financial Times'ın 2019 haberine göre (Ahmed, 2019), UEFA yetkililerinin ana düşüncesi sistemin çok karmaşık olduğu ve basite indirgenmesi gerektiği. Bunun dışında kulüplerin gelir kaynaklarına verilen önemin azaltılması da gündemde.

Sonuç olarak, FFP'nin tamamıyla kaldırılması söz konusu değil. Kaybedilen davalar UEFA'nın itibarını zedelese de henüz FFP sisteminin hukuksal geçerliliğini sorgulatacak bir olay yaşanmadı

(Evans, 2020). Futbol endüstrisinin Covid-19 salgınından da derinden etkilendiğini göz önünde bulundurulduğunda, UEFA'nın FFP uygulamasında birkaç yenilik yapması kaçınılmaz. Bu yenilikleri tam olarak tahmin etmek zor olsa da en azından kulüplerin lehine değişiklikler beklemek mümkün. Kaybettiği davalarla itibarı zedelenen UEFA, zaten pandemiden etkilenmiş Avrupa kulüplerinin gelir kaynaklarını eskisi kadar takip etmeyecektir. Ayrıca mevcut kuralların herkesin anlayabileceği basitlikte revize edilmesi bekleniyor. Önümüzdeki dönemde FFP odaklı dava ve takip soruşturmalarının da sayısının azalacağını tahmin etmek çok zor olmasa gerek. UEFA'nın FFP ile yapacağı muhtemel değişikliklerin yerel federasyonların yaklaşımlarını ne kadar değiştireceğini ise zaman gösterecek...

6. REFERANSLAR

“Uefa Approves New Spending Plans.” *BBC News*, BBC, 15 Sept. 2009, <https://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/europe/8256279.stm>

Ahtiainen, Santeri, and Henry Jarva. “Has UEFA’s Financial Fair Play Regulation Increased Football Clubs’ Profitability?” *European Sport Management Quarterly*, 2020, pp. 1–19., doi:10.1080/16184742.2020.1820062.

UEFA.com. “Financial Fair Play: All You Need to Know.” *UEFA.com*, UEFA, 30 June 2015, www.uefa.com/news/0253-0d7f34cc6783-5ebf120a4764-1000--financial-fair-play-all-you-need-to-know/?referrer=%2Fcommunity%2Fnews%2Fnewsid

“UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations.” *UEFA.com*, UEFA, 1 June 2018, https://documents.uefa.com/search/books?filters=FT_Compensation~%2522Club+Licensing%2522*FT_Compensation_custom~%2522Specific+Regulations%2522*FT_ContentType_custom~%2522Technical+Regulations%2522&content-lang=en-GB

- “Financial Fair Play: All You Need to Know about How It Works.” *BBC Sport*, BBC, 8 Mar. 2019, www.bbc.com/sport/football/29361839.
- UEFA.com. “UEFA Club Financial Control Body Appointed: Inside UEFA.” *UEFA.com*, UEFA, 30 June 2012, <https://www.uefa.com/insideuefa/about-uefa/news/01fe-0f8810113608-b797a492579c-1000--uefa-club-financial-control-body-appointed/?referrer=%2Finsideuefa%2Fnews%2Fnewsid%3D1836831>
- “Procedural Rules Governing the UEFA Club Financial Control Body.” *Uefa.com*, UEFA, 1 June 2019, <https://www.uefa.com/insideuefa/protecting-the-game/club-financial-controlling-body/>.
- Dimitropoulos, Panagiotis, and Vincenzo Scafarto. “The Impact of UEFA Financial Fair Play on Player Expenditures, Sporting Success and Financial Performance: Evidence from the Italian Top League.” *European Sport Management Quarterly*, 2019, pp. 1–19., doi:10.1080/16184742.2019.1674896.
- Gallagher, Ronan, and Barry Quinn. “Regulatory Own Goals: The Unintended Consequences of Economic Regulation in Professional Football.” *European Sport Management Quarterly*, vol. 20, no. 2, 2019, pp. 151–170., doi:10.1080/16184742.2019.1588344.
- Bailey, Ryan. “5 Reasons Why the UEFA Financial Fair Play Regulations Are a Bad Idea.” *Bleacher Report*, Bleacher Report, 7 May. 2013, <https://bleacherreport.com/articles/1632009-5-reasons-why-the-uefa-financial-fair-play-regulations-are-a-badidea>
- Franck, Egon P. “Financial Fair Play in European Club Football - What Is It All About?” *SSRN Electronic Journal*, 30 Apr. 2014, doi:10.2139/ssrn.2284615.
- Evans, Simon. “UEFA Financial Fair Play Rules Set to Change after City Ban Overturned.” *Reuters*, Thomson Reuters, 13 July 2020, www.reuters.com/article/us-soccer-uefa-ffp-idUSKCN24E1HD.
- Birkhäuser, Stephan, et al. “Did UEFA’s Financial Fair Play Harm Competition in European Football Leagues?” *Review of Managerial Science*, vol. 13, no. 1, 2017, pp. 113–145., doi:10.1007/s11846-017-0246-z.
- Miller, Alex. “13 Premier League Clubs Increase Ticket Prices.” *The Independent*, Independent Digital News and Media, 23 July 2014, www.independent.co.uk/sport/football/news/revealed-13-premier-league-clubs-increase-ticket-prices-manchester-city-cheapest-and-arsenal-most-costly-9621737.html.
- “Premier League TV Rights: Sky and BT Pay £5.1bn for Live Games.” *BBC Sport*, BBC, 10 Feb. 2015, www.bbc.com/sport/football/31357409.

“Premier League TV Rights: Five of Seven Live Packages Sold for £4.464bn.” *BBC Sport*, BBC, 13 Feb. 2018, www.bbc.com/sport/football/43002985.

Ajansspor.com. “Dört Büyüklerde Finansal Fair Play (FFP) Gerçeği! Ne Kadar Borçları Var?” *Ajansspor.com*, Ajansspor.com, 10 Jan. 2019, <https://ajansspor.com/haber/dort-buyuklerde-ffp-gercegi-borclar-azalacagina-oyle-bir-artti-ki-285407>

“Kulüp Lisans Politika Beyanı .” *Tff.org*, TFF, 16 June 2020, www.tff.org/default.aspx?pageID=817.

“KULÜP LİSANS VE FİNANSAL FAIR PLAY TALİMATI.” *Tff.org*, TFF, June 2019, www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/KLFFP-Talimati.pdf.

Aksar, Tuğrul. “Kulüplere Harcama Limiti Ne Anlam Ifade Ediyor?” *T24*, 8 Sept. 2019, www.t24.com.tr/yazarlar/tugrul-aksar/kuluplere-harcama-limiti-ne-anlam-ifade-ediyor,23703.

Ahmed, Murad. “Uefa's Struggle to Tackle Football Clubs Accused of Not Playing Fair.” *Subscribe to Read | Financial Times*, Financial Times, 22 Mar. 2019, www.ft.com/content/790e0b66-4bf3-11e9-8b7f-d49067e0f50d.